

מִשַּׁל הַפְּדֻגּוּג

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת הָעַם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם קִשָּׁה עֲרֹף הוּא: וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי וַיִּחַר אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָדוֹל: (שמות לב ט-י).¹

שמות רבה פרשת כי תשא, פרשה מב סימן ט

"ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם" - וכי משה היה תופש בהקב"ה שהוא אומר: "הניחה לי"? אלא למה הדבר דומה? למלך שכעס על בנו והכניסו לקיטון ומתחיל לבקש להכותו. והיה המלך מצעק מן הקיטון: הניחה לי שאכנו. והיה פדגוג עומד בחוץ. אמר הפדגוג: המלך ובנו לפניו בקיטון,² למי הוא אומר "הניחה לי"? אלא מפני שהמלך מבקש שאלך ואפייסנו על בנו, לכך הוא מצעק "הניחה לי"! כך אמר הקב"ה למשה: "ועתה הניחה לי". אמר משה: מפני שהקב"ה רוצה שאפייס על ישראל, לפיכך הוא אומר "ועתה הניחה לי". מיד התחיל לבקש עליהם רחמים, הוי: "ויחל משה את פני ה' אלהיו".³

שמות רבה פרשת כי תשא, פרשה מג סימן א

"ויחל משה את פני ה' אלהיו" (שמות לב יא), כך פתח ר' תנחומא בר אבא: "וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֶם לְגוֹי מִשָּׁה בְּחִירוֹ עֹמֵד בְּפֶרֶץ לְפָנָיו לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית" (תהלים קו כג)...⁴ רבינו אמר: למה הדבר דומה? למלך שהיה דן את בנו והיה הקטיגור עומד ומקטרג. מה עשה הפדגוג של בן המלך? כיון שראה אותו מתחייב, דחף את הקטיגור והוציאו לחוץ ועמד לו במקומו מלמד על הבן סניגוריא. כך, בשעה שעשו ישראל את העגל, היה השטן עומד ומקטרג בפנים ומשה עומד מבחוץ. מה עשה משה? עמד ודחף את השטן והוציאו לחוץ ועמד במקומו, שנאמר: "עמד בפרץ לפניו" - עמד לו במקומו של פורץ.⁵

שמות רבה פרשת תצוה, פרשה לז סימן ב

¹ כבר נדרשנו לפסוק הראשון, בצמד פסוקים זה, בדברינו [עם קשה עורף](#) בפרשה זו בשנה שעברה. וממקום שפסקנו שם, נמשיך בפרשה זו, בפסוק השני: "ועתה הניחה לי וכו'" ומשם למוטיב (משל) הפדגוג ככל שיותר לנו הדף והמקום.

² רק הם לבד.

³ וכן הוא בדומה בדברים רבה פרשת עקב, פרשה ג סימן טו: "אמר לפניו: רבש"ע, יודע אני שאתה אוהב את בניך ואין אתה מבקש אלא מי שילמד עליהם סניגוריא. א"ר סימון: למה הדבר דומה? למלך ובנו שהיו נתונים בקיטון והפידגוג של בנו נתון בטרקלין. היה המלך צווח: הניחו לי שאהרוג את בני. אמר הפידגוג: המלך ובנו לפניו בקיטון, למי הוא אומר: הניחו לי? אינו מבקש אלא מי שילמד עליו סניגוריא. כך הקב"ה אומר למשה: ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול. אמר משה: וכי תופס אני בידו של הקב"ה? כביכול אינו מבקש אלא מי שילמד עליהן סניגוריא, מיד: ויחל משה". המלך משליך על הפדגוג את רצונו הפנימי שלא להכות את הבן והוא מצפה מהפדגוג שיבין זאת וייענה להשלכה הזו. ראה בקטע קודם שם במדרש, אמנם בלי להזכיר את המונח פדגוג, מהלך יותר מתוחכם בו משה "עושה תרגיל בהפוך" (paradoxical intention) לקב"ה: "אמר ר' יצחק: מן הלוחות שניים ריצה משה את הקב"ה לישראל. מה עשה? עלה לו אצל הקב"ה כעוס. אמר לו: בניך חוטאים ואתה נותן עלי קטידיקי (עונש)?! עשה עצמו כאילו כעוס על ישראל. מניין? שנאמר: וישב משה אל ה' ויאמר: אנא חטא העם הזה חטאה גדולה (שמות לב לא). כיון שראה הקב"ה כך, אמר לו: משה, שתי הפנים בכעס? אני ואת כועסין עליהן? מיד: ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. א"ל הקב"ה: לא יהיו שתי הפנים בכעס, אלא כשתראה אותי נותן ורתחין, הוי נותן צונן וכשתראה אותי נותן צונן, הוי נותן ורתחין. אמר משה: רבש"ע, היאך יהא? א"ל: הוי מחלה אתה רחמים. מה עשה? מיד: ויחל משה את פני ה'. א"ל: והרי בניך מרים, חלה אותם". וכבר הרחבנו במוטיב זה בדברינו [לא יהיו שתי הפנים בכעס](#), בפרשה זו בשנה האחרת.

⁴ בקטע שהשמטנו כאן, מתואר משה, יחד עם דניאל, כאחד משני הסניגורים הגדולים: "שעמדו ללמוד סניגוריא על ישראל והעמידו פנים כביכול כנגד הקב"ה ... אלו שני בני אדם שנתנו פניהם לנגד מדת הדין לבקש רחמים על ישראל" - דרשתו של ר' חמא בר חנינא. ובהמשך המדרש שם, המשל הוא בדמות היועץ (סינקטדר) שחוטף את הקולמוס מיד המלך רגע לפני שהוא חותם על גזר הדין הקשה (משה ששובר את הלוחות). אבל אנחנו הפעם עם דמות הפדגוג.

⁵ הפדגוג אולי איננו תוקפן כמו היועץ שחוטף את הקולמוס מיד המלך ואפילו לא כסניגור שעומד ומתריס מולו, אבל ודאי יותר תוקפן מהפדגוג המתון של המדרש הראשון, שמבין בחכמתו שהמלך רוצה שיפייסו על בנו ומסתפק לפיכך בדברי פיוס ובקשת רחמים. במדרש זה, הפדגוג נוכח שדברים רכים ומפויסים אינם יכולים לעמוד כנגד הקטיגור שממשיך כל העת לקטרג. אין כאן שיווי כוחות - הפדגוג מפיס מבחוץ, מרחוק, ואילו השטן עומד ומקטרג מבפנים, מקרוב. אין לפדגוג מנוס אלא לפרוץ פנימה, לסלק את הקטיגור, ללמד זכות על בן המלך ובכך בעצם להפוך לסניגור לכל דבר (וכדרשה של ר' חמא בר חנינא שהשמטנו). ראה איך אנחנו אומרים בתפילת יום הכיפורים: "הס קטיגור וקח סניגור מקומו". וראה עוד במדרש בראשית רבה בפרשת וירא (מט לג), שלאחר שאברהם חדל מלסגור על סדום ונסללה הדרך להפיכת סדום: "הקטיגור הזה כל זמן שהסניגור מלמד והדיין מסביר לו פנים, ממתין. עמד לו הדיין ונשתתק הסניגור, הקטיגור הולך לעשות שליחותו". הסניגור / הפדגוג, לא יכול להניח ממלאכתו אף לא לרגע אחד.

"ואתה הקרב אליך את אהרון אחיך" (שמות כח א) – אמרו: בשעה שירד משה מסיני וראה ישראל באותו מעשה, הביט באהרון שהיה מקיש עליו בקורנס, והוא לא נתכוין אלא לעכבם עד שירד משה. ומשה היה סבור שהיה אהרון שותף עמהן והיה בלבו עליו. א"ל הקב"ה: משה, יודע אני כוונתו של אהרון היאך היתה לטובה. משל לבן מלכים שזחה דעתו עליו ונטל את הצפורן לחתור בית אביו. אמר לו פדגוג: אל תיגע עצמך, תן לי ואני אחתור. הציץ המלך עליו וא"ל: יודע אני היאך היתה כוונתך. חייך, איני משליט בריה על פלטין שלי אלא אתה. כך, בשעה שאמרו ישראל לאהרון: "קום עשה לנו אלהים" (שמות לב א), אמר להם: "פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם" (לב ב) - אמר להם: אני כהן, אני אעשה אותו ומקריב לפניו. והוא לא נתעסק אלא לעכבם עד שיבוא משה. א"ל הקב"ה: אהרון, יודע אני היאך היתה כוונתך, חייך אין אני משליט על קרבנותיהם של בני אלא אתה, שנאמר: "ואתה הקרב אליך את אהרון אחיך".⁷

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יט

"ויגד משה את דברי העם אל ה' " (שמות יט ט) - וכי מה אמרו ישראל למשה לומר לפני המקום, ומה אמר המקום למשה לומר להן לישראל? אמרו: רצוננו לשמוע מן מלכינו, שאינו דומה שומע מפי פדגוג לשומע מפי המלך. אמר לו הקב"ה: אני אתן להן מה ששאלו: "בעבור ישמע העם בדברי עמך". אמרו לו: רצוננו לראות מלכינו, שאינו דומה שומע ורואה לשומע ואינו רואה. אמר לו הקב"ה: אני אתן להם מה שביקשו: "ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם".⁹

מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ב

רבי אומר: וכי מה אמר המקום למשה לאמר לישראל, או מה אמרו ישראל למשה לאמר למקום? אלא אמרו: רצוננו לשמוע מפי מלכנו. לא דומה שומע מפי פרגוד לשומע מפי המלך. אמר המקום: תן להם מה שבקשו: בעבור ישמע העם בדברי עמך. אמרו: רצוננו לראות את מלכנו. לא דומה שומע לרואה, א"ל המקום: תן להם מה שבקשו: "כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני".¹⁰

⁶ הדרשן מבין שהיה צורך לצוות על משה לקרב את אהרון אחיו לעבודת הקודש ותמה מדוע? האם היה כאן איזה עיכוב מצד משה?

⁷ זה ללא ספק אחד המדרשים המסונגרים ביותר על אהרון על שעשה את העגל. ולא עוד, אלא שהוא מקשר את מעשה העגל עם כהונת אהרון ובניו בקודש וזכותם לעשרים וארבע מתנות כהונה. ראה מקבילה ואולי מקור למדרש זה בויקרא רבה פרשת צו, פרשה י סימן ג. ראה גם הסניגוריה על אהרון שם בפרשה ז סימן א: "א"ר אסי: מלמד שהיה אהרון נוטל הקורנס ופוחסו לפניהם ואומר להם: ראו שאין בו ממש". הפדגוג כאן הוא אהרון, לא משה. אין זה הפדגוג שמגיב לאחר מעשה, בדרך זו או אחרת, כאשר המלך כועס, אלא הפדגוג שמנסה למנוע את המעשה, הפדגוג שמתעמת עם האירוע בזמן אמת ו"בשטח", גם אם ללא הצלחה. חוסר הצלחה זה לא מונע את נתינת הכהונה לפדגוג, אבל גם לא מונע את הביקורת עליו כפי שראינו בדברינו על כל פשעים תכסה אהבה בפרשת צו, בדברינו כפרת אהרון וכפרת העם בפרשת שמיני ועוד. אהרון הפדגוג זקוק למשה הפדגוג החונך אותו בעבודת הקודש, כמתואר בפרשות תצוה, צו, שמיני ודברינו ה"ל. אהרון שכשל במבחן התוצאה כפדגוג בעגל, הופך להיות הפדגוג שמסנגר שנה בשנה על עם ישראל, אבל צריך מגינים וזכויות רבות שיגנו עליו בבואו אל הקודש. ראה שמות רבה לח ח: "באיזה זכות היה אהרון נכנס לבית קדשי הקדשים? א"ר חנינא בנו של רבי ישמעאל: זכות המילה היתה נכנסת עמו ... ר' יצחק אומר: זכות השבטים היתה נכנסת עמו ... ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר: משל לבן מלכים שהיה פדגוגו נכנס אצלו ללמד סניגוריה על בנו, והיה מתיירא מן העומדים עליו שמה יפגעו בו. מה עשה המלך? הלבישו פורפירא שלו שיהיו רואין אותו ומתייראין ממנו. כך אהרון היה נכנס בכל שנה לבית קדשי הקדשים, ואילולי זכיות הרבה שהיו נכנסות עמו ומסייעות אותו, לא היה יכול להיכנס".

⁸ מחטא העגל נלך אחורה אל מעמד הר סיני. ראה גמרא שבת פז ע"א שדורשת את "ויגד" בלשון כפולה וד-קוטבית: "ויגד משה - דברים שמושכין לבו של אדם כאגדה ... ויגד משה - דברים שקשין לאדם כגידין". כמו פדגוג שמראה לתלמידו את שני הצדדים. אבל המדרש הולך בדרך אחרת לגמרי במוטיב הפדגוג כאן, כפי שנראה להלן.

⁹ כאן ודאי שמשה הוא הפדגוג, אלא שהעם מבקש לסלק לרגע את הפדגוג ולשמוע מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו. ראה הדרשות בשיר השירים רבה על הפסוק "ישקני מנשיקות פיהו" וכגון זו שבפרשה א סימן ג: "תני רבי שמעון בן יוחאי: כך תבעו אמרו: רצוננו לראות כבוד מלכנו. ר' פנחס בשם רבי לוי: גלוי היה לפני הקב"ה שעתידים ישראל להמיר כבודו באחר ... שלא יהו אומרים: אילו הראנו את כבודו ואת גדלו היינו מאמינים לו. ועכשיו שלא הראנו כבודו ואת גדלו אין אנו מאמינים לו". ומכאן האכזבה הגדולה שבחטא העגל שעברו דווקא על שתי הדברות ששמעו ישירות מפי הגבורה ולא באמצעות הפדגוג. וכלשון שמות רבה מב ח בפרשתנו: "לא היה להן לחטוא אלא בשלי?!" אולי הייתה זו טעות להיענות לרצון העם לסלק את הפדגוג הנאמן, זה שבדיעבד נכנס בעובי הקורה וריצה את בני ישראל למקום לאחר שחטאו בעגל.

¹⁰ דרשה זו חוזרת מילה במילה על הדרשה הקודמת (ואולי ההפך), רק בהבדל אחד קטן: לא "פדגוג" אלא "פרגוד". גם אם זו פליטת קולמוס של מעתיקי המדרשים לדורותיהם, נראה שקבלנו דרשה נאה: פדגוג = פרגוד. כל פדגוג, מורה ומחנך, יוצר מסך בין התלמיד ובין המקור ומציאות החיים. הרצון לסלק את הפדגוג-פרגוד נראה לעתים רצוי וצעד בוגר, אלא ששכרו עשוי לצאת בהפסדו.

בראשית רבה פרשת בראשית, פרשה א סימן א

רבי הושעיה רבה פתח: "וְאֶהְיֶה אֲצִלּוֹ אִמּוֹן וְאֶהְיֶה שֶׁעֲשִׂיעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחָקֶת לְפָנָיו בְּכִלְעֵת" (משלי ח ל). אמון - פדגוג, אמון - מכוסה, אמון - מוצנע... אמון - פדגוג, כמו שאתה אומר: "כאשר ישא האומן את היונק" (במדבר יא יב) ... התורה אומרת: אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה. בונה שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטיין, אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דיפתראות, ופינקסאות יש לו, לדעת היאך הוא עושה חדרים, היאך הוא עושה פשפשים. כך היה הקב"ה מביט בתורה, ובורא את העולם, והתורה אמרה: "בראשית ברא אלהים", ואין ראשית אלא תורה, היאך מה דאת אמר (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו.¹¹

בראשית רבה פרשת בראשית, פרשה כח סימן ו

"אֶמְחָה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בְּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נִחְמַתִּי כִּי עֲשִׂיתִם" (בראשית ו ז) - רבי יודן ורבי פנחס. רבי יודן אמר: משל למלך שמסר את בנו לפדגוג, והוציאו לתרבות רעה.¹² כעס המלך על בנו והרגו. אמר המלך: כלום הוציא את בני לתרבות רעה אלא זה, בני אָבֵד הוא וזה קיים?¹³ לפיכך: "מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים". רבי פנחס אמר: משל למלך שהיה משיא את בנו ועשה לו חופה: סייקה וכייקה וציירה. כעס המלך על בנו והרגו. מה עשה? נכנס לתוך החופה התחיל לשבר את הקנקנים ומפקיע פְּחִיצָאוֹת ומקרע בכילות.¹⁴ אמר המלך: כלום עשיתי זו אלא בשביל בני, בני אבד וזו קיימת? לפיכך: "מאדם ועד בהמה ועד עוף השמים".¹⁵

דברים רבה פרשת ואתחנן, פרשה ב סימן יא

"יענך ה' ביום צרה" (תהלים כ ב) רבנן אמרי: למה הדבר דומה? לבן מלך שיצא לתרבות רעה והיו לו שלשה פדגוגים. הראשון אמר: יעשו לו כבלים של מאה ליטרין.¹⁶ והשני אמר: אינו יכול לעמוד בכבלים של מאה ליטרין, אלא יעשו לו כבלים של שנים עשר ליטרין. בא השלישי ואמר: היאך הוא יכול לעמוד בכבלים של שנים עשר ליטרין? יעשו לו כבלים של ליטרא אחת. כך אמר משה: יעשו לו כבלים של מאה ליטרות שנאמר: "ומצאוהו רעות רבות וצרות" (דברים לא יז).¹⁷ דוד אמר יעשה לו כבלים של י"ב ליטרין שנאמר: "יענך ה' "

¹¹ זו דרשתו של ר' הושעיה רבה (הגדול) הפותחת את מדרש בראשית רבה, בראש חומש בראשית, בראש ספר התורה כולו (ומשמך של ר' הושעיה רבה, יש אומרים, נלקח השם "רבה" לשם המדרש, בראשית רבה, ומשם התגלגל למדרש ויקרא רבה, ולשאר מדרשי רבה על התורה ואף על המגילות, ראה [מבוא לבראשית רבה](#) באתר מחלקי המים). אמון זה פדגוג, מציע ר' הושעיה באחד מהסבריו לפסוק במשלי. התורה, או החכמה, אומרת שהיא הייתה אמון = פדגוג "אצל", היינו אצל הקב"ה (ראה תחילת הפרק שם: "ה' קנני ראשית דרכו"). מי כאן הפדגוג ומי כאן החניך או התלמיד? ראה פירוש דעת מקרא על הפסוק במשלי שמפרש אמון במובן של חניך. כמו חונן/חניך, כך אולי גם פדגוג יכול להתחלף ממורה לתלמיד - זה ש"מפדגוגים" אותו. אבל אנחנו רוצים לחבר את המדרש עם המשכו, שאמנם מתחיל ב"דבר אחר", אבל נראה כאותו נושא. התורה או החכמה היא התכנית בעזרתה בנה הקב"ה את העולם. לא רק תכנית-על (Master-plan בכפל משמעות), אלא גם תכנית פרטנית המכילה את כל החדרים, הפשפשים, המבואות וכו'. מהקוסמוס האינסופי ועד האטום והקוורק, התא הביולוגי והגן הבורד. בראשית ברא אלהים - ב'ראשית", בתורה שנקראת ראשית, ברא אלהים את העולם. התורה היא כביכול הפדגוג של מי שברא את העולם. ראה המונח [לוגוס](#) בפילוסופיה היוונית.

¹² הפדגוג הוציא את הבן לתרבות רעה.

¹³ במחשבה שנייה המלך מבין שגם אם הבן חטא והיה ראוי לעונש, הפדגוג הוא שמעל בתפקידו ואיך לא ייענש אף הוא?

¹⁴ חיציאות הם מחיצות החופה וכילות הם וילונות, אולי החופה עצמה, כמו כילה שמעל המיטה. ויש שמגיהים פה בילות.

¹⁵ מדרש זה מתעמת עם השאלה המוסרית של המבול: מדוע נחרב העולם כולו? אם האדם חטא וראוי לכליון, מה חטאו בעלי החיים? במה חטא הטבע? כבר דנו בו חלקית בנושא בדברינו [אם אדם חטא בהמה במה חטאה?](#) בפרשת נח, ודווקא מדרש חשוב זה חמק מאיתנו. תשובת רבי פנחס היא שללא האדם, אין סיבת קיום לעולם. העולם הוא כמו חופה הבנויה מחפצים דוממים. אין חתן וכלה - אין צורך בחופה וכל כליה וקישוטיה. אם אין אדם, בהמה וחיה, אדמה וצמחים, למה לי? תשובת רבי יודן היא שהעולם חטא אף הוא. העולם החיצוני הוא הפדגוג של האדם! הוא שהקב"ה מסר לידינו את האדם שיחנך אותו וילמדו לחיות כראוי. האדם מופקד על פיתוח העולם ושימורו ("לעבדה ולשומרה"), ואילו הטבע, העולם הדומם הצומח והחי שסביב האדם, מופקדים על חינוכו של האדם. ואם האדם, הבן, חטא והשחית את דרכו, האשמה היא (גם) בפדגוג - בעולם, ואין לו זכות קיום. שיטת רבי יודן חוזרת גם בדרשת ר' הונא בבראשית רבה פרשת נח, פרשה לא סימן ז: "הנני משחיתם את הארץ, ר' הונא ורבי ירמיה בשם רב כהנא בר מלכיה: אפילו ג' טפחים שהמחרישה שולטת בארץ נימוחו. משל לבן מלכים שהיה לו פדגוג, כל זמן שהיה סורח, היה פדגוג שלו נְרָדָה. ולבן מלכים שהיה לו מניקה, כל זמן שהיה סורח, היתה מניקתו נְרָדִית". והמדרש מסיים שם בתרגום אונקלוס על הפסוק "והנני משחיתם את הארץ" (בנוסח קצת שונה מזה שבידינו): "הא אנא מחבל להון ומחבל לארעא עמהון".

¹⁶ כבלים של ברזל במשקל כ- 50 ק"ג. [ליטרא](#) היא יחידת משקל בתלמוד המוערכת ב-כחצי ק"ג.

¹⁷ עפ"י איכה רבה ג א, יש בתוכחות פרשת כי תבוא 98 קללות וכאן עוד שתיים, סה"כ מאה תוכחות של משה.

ביום צרה", כשם שהיום י"ב שעות. כיון שעמד ירמיה אמר לפניו: רבש"ע, אין בהם כח לסבול כשם שאמר דוד ביום צרה, אלא יעשה להם כבלים של ליטרא אחת, שנאמר: "ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע" (ירמיה ל ז).¹⁸

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים: משלי פדגוג רבים יש עוד שלא הבאנו. כי אולי פדגוג טוב הוא מי שלא מאריך ומשאיר טעם של עוד ...

¹⁸ ירמיהו, עם מעט נבואות הנחמה שלו, הוא פדגוג טוב ממשה ומדוד. ראה את ירמיהו כפדגוג גם בהמשך המדרש שם, בסימן כד: "ושבת עד ה' אלהיך - אמר ר' שמואל פרגריטא בשם ר' מאיר: למה הדבר דומה? לבן מלך שיצא לתרבות רעה והיה המלך משלח פדגוגו אחריו ואומר לו: חזור בך בני. והיה הבן משלחו ואומר לאביו: באלו הפנים אני חוזר בך, ואני מתבייש לפניך! והיה אביו משלחו ואומר לו: בני, יש בן מתבייש לחזור אצל אביו? ואם אתה חוזר, לא אצל אביך אתה חוזר? כך הקב"ה משלח ירמיה לישראל בשעה שחטאו ואומר לו: לך אמור לבני חזרו בכם. מנין? שנאמר (ירמיה ג) הלוך וקראת את הדברים האלה וגו'. והיו ישראל אומרים לירמיה: באלו הפנים אנו חוזרים להקב"ה? מנין? שנאמר (שם) נשכבה בבושתנו ותכסנו כלימתנו. והיה הקב"ה משלח ואומר להם: בני, אם חוזרים אתם, לא אצל אביכם אתם חוזרים? מנין? (ירמיהו לא) כי הייתי לישראל לאב ואפרים בכורי הוא. א"ר עזריה: א"ל הקב"ה לירמיהו: לך אמור להם לישראל: חייכם, איני כופר בכם. אתם אמרתם לי בסיני: ומעי המו עליו (שיר השירים ה ד), אף אני כך אומר לכם: הבן יקיר לי אפרים ... על כן המו מעי לו". ראה דברינו [זכרונות](#) וכן [שופרות](#) בראש השנה על הפטרת יום השני של ראש השנה הלוקחה מירמיהו פרק לא. ירמיהו נביא הזעם וחורבן, ששתיים מהפטרות הפורענות הן שלו ואף לא אחת מהפטרות הנחמה (שכולן מישעיהו), זוכה לפיוס והשלמה עם העם שאותו כה אהב וכה הוכיח, ביום השני של ראש השנה, בהפטרה הפותחת בפסוק: "זה אמר ה' מצא חן במדבר עם שרידי חרב הלוך להרגיעו ישראל". ומסתיימת בפסוק: "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשעים פימדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עֲלֶיךָ הָמוּ מְעִי לוֹ רַחֵם אֶרְחַמֶנּוּ נְאֻמָּה". הפטרה המלווה ומשלימה את קריאת התורה בפרשת העקדה. ירמיהו הפדגוג הטוב.